

Doorn, 12 juli 2023

College van B&W Gemeente Utrechtse Heuvelrug
De wethouders K.Oyevaar, R.Jorg en A. Haaxma
Kerkplein 2
3941 HV Doorn

cc. leden van de Gemeenteraad Utrechtse Heuvelrug

Onderwerp:
advies voor Samen Duurzaam Doen: het Programmaplan Duurzaamheid; routekaart 2023-2030

Aanleiding

Samen duurzaam doen: het Programmaplan Duurzaamheid; routekaart 2023-2030, geeft een overzicht van thema's, projecten en initiatieven om een bijdrage te leveren aan diverse duurzaamheidsdoelen en *Parisproof* 2030: 50% CO₂ reductie en in 2050: 100% CO₂-vrij beleid uit te voeren. Het biedt de gemeenteraad concrete acties om de gestelde doelen aan haar ambitieniveau te koppelen en de voortgang per thema te monitoren.

Samenvatting advies

1. Toon lef en ga actiever veranderingen stimuleren.
Een actievere rol en een hoger ambitieniveau van de lokale overheid kunnen een belangrijkere rol spelen bij het realiseren van veranderingen, doordat dit de burgers en bedrijven actiever maakt.
2. Zet op de gemeentewerf een grondstoffenbank op om met hergebruik van materialen voor renovatie en nieuwbouw een kans te creëren om kringlopen te sluiten.
3. Toon actief opdrachtgeverschap in de vorm van ambities bij nieuwbouw en renovatie van bouwwerken. Stel duidelijke doelen en resultaten (SMART-geformuleerd) in de ResultaatGerichteAfspraken met woningbouwcorporaties, die ook meerjarig mogen zijn.
4. Ontwikkel Duurzaam waterbeheer als koppelkans bij renovaties rioleringen.
5. Gemeentelijke informatie over aardgasvrij koken slim timen door aan te sluiten op het moment van wisseling van eigenaarschap van koopwoningen of bij huurders van zowel corporatie als andere woningeneigenaren.

Toelichting - De Duurzaamheidsraad adviseert de volgende aandachtspunten in het Programmaplan op te nemen:

Aandachtspunt 1: meer dan alleen CO₂ reductie: gemeente stel je actief op, neem regierol en toon lef

Verhoog het ambitieniveau om de reductie van CO₂ en andere broeikasgassen versneld te behalen. Tevens is het nodig om de thema's van het programmaplan te verbinden met de werkpakketten van het landelijk programma Circulaire Economie om een integrale aanpak daadwerkelijk te realiseren. De klimaattransitie-opgave is immers een integraal onderdeel van de circulaire economie.

De rol die de gemeente speelt lijkt nu beperkt vanwege de focus op het faciliteren van activiteiten van burgers en bedrijven. Verschillende studies hebben aangetoond dat een actievere rol en een hoger ambitieniveau van de lokale overheid een belangrijke rol spelen bij het realiseren van veranderingen, doordat dit de burgers en bedrijven actiever maakt. De gemeente kan meer doen dan alleen faciliteren of orkestreren en het bij elkaar brengen van actoren. Zoals bijvoorbeeld een actieve samenwerking organiseren met bedrijven die willen verduurzamen, voorsorteren op belangrijke keuzes voor investeringen in energie-infrastructuur, het inzichtelijk maken van

financieringsmogelijkheden voor verduurzaming. In een voorbeeldrol laat de gemeente zien hoe ze de verduurzaming van openbare gebouwen, verlichting, gemeentelijk wagenpark, en goed opdrachtgeverschap bij inkoop ter hand neemt.

Aandachtspunt 2: circulariteit

Bij sloop van bestaande gebouwen is steeds vaker hergebruik van materialen voor renovatie en nieuwbouw een kans om kringlopen te sluiten. Het opzetten van een grondstoffenbank is een goed voorbeeld van publieke en private samenwerking¹. Er zijn al veel voorbeelden van gemeenten die met een grondstoffenbank werken. Betere condities voor hergebruik kunnen worden geschapen door bijvoorbeeld het invoeren van een materialenpaspoort voor gebouwen, dat informatie verschaft over de waarde en herbruikbaarheid van goed herbruikbare materialen als hout, beton en staal. Een goed voorbeeld is het tijdelijke gemeentehuis van Heerlen, waarvan alle materialen digitaal met blockchain technologie zijn opgeslagen om voor een tweede keer toe te passen. Inmiddels ontstaan steeds meer grondstoffenbanken (www.insert.nl) en materialen hub's (www.buurmanutrecht.com), ook voor groen en bomen voor gebruik (www.struikroven.nl) in de openbare en/of private ruimte.

Aandachtspunt 3: CO₂ winst voor de gebouwde omgeving

- Resultaatgerichte afspraken met woningbouwcorporaties

Stel duidelijke doelen en resultaten (SMART-geformuleerd) in aanvulling op de PrestatieAfspraken² met woningbouwcorporaties, die dan ook meerjarig mogen zijn. Er zijn inmiddels goede voorbeelden bij corporaties in het land op het gebied van duurzaam bouwen, zoals bouwen met hout (Compaen in Helmond, en Woonwaard in Kennemerland) en isoleren met biobased materialen (Accolade in Fryslan en woningbouwcorporatie in Ridderkerk)

Toon goed opdrachtgeverschap in de vorm van ambities bij nieuwbouw en renovatie van bouwwerken. Stimuleer het gebruik van hergroeibare (biobased) en herbruikbare (circulair) bouwmaterialen bij nieuwbouw en renovatie. Een goed voorbeeld van duurzaam bouwen is het plan Oirschot in Brabant³ of Kerckebosch in Zeist. Deze ervaringen zijn goed inzetbaar bij de ontwikkeling van het stationsgebied Driebergen-Zeist. Het convenant duurzaam bouwen wat de gemeente heeft ondertekend (brons), is een bruikbare handleiding.

- Duurzaam waterbeheer als koppelkans

Duurzaam energiegebruik betreft niet alleen verwarming, maar ook koeling. Bij herinrichting van wijken of bij nieuwbouw projecten het verder vergroening van de woonomgeving stimuleren door middel van meer bomen en ander groen zoals groene gevels en groene daken om warmtestress te voorkomen en een prettig leefklimaat te realiseren in de bebouwde omgeving. Overleg met Mooisticht (welstand) is hierbij aan te bevelen. En ook de opslag van water in woonwijken en het scheiden van grijs- en drinkwater bij bouwopgaven in nieuwbouw en renovatieprojecten.

- Aardgasvrij koken

Het is raadzaam om als gemeente bij wisseling van eigenaarschap van koopwoningen, of huurders, de kopers en bewoners, in samenspraak met woningcorporaties, te informeren over aardgasvrij koken. Voorlichting geven over offertetrajecten en ervaringen delen over implementatie in woonwijken is functioneel voor het behalen van de klimaatdoelen. Zo de 'natuurlijke momenten' benutten om dubbele kosten van kookmateriaal en latere verandering in kookgewoonten en bijbehorende emoties te voorkomen.

¹ Een goed voorbeeld is de gemeente Tilburg, die met Midpoint Brabant (www.midpointbrabant.nl) en stichting Insert een materialenbank heeft gelanceerd voor de regio.

² <https://www.heuvelrugwonen.nl/nieuws/woningcorporaties-wbv-maarn-rhenam-wonen-en-heuvelrug-wonen-de-federatie-hebben-samen-met-hun-huurdersorganisaties-en-de-gemeente-utrechtse-heuvelrug-meerjarige-prestatieafspraken-getekend/>

³ Een initiatief van het College van Rijksadviseurs. Gevolgd door pilot 2: Zwolle

Aandachtspunt 4: aanvullende thema's en missende onderwerpen

Focus op alleen het thema energietransitie vindt de duurzaamheidsraad te beperkt.

- Het thema toerisme, hoewel al enige malen besproken in de gemeenteraad en geadresseerd in het vorige raadsprogramma, is ook van belang. De schade aan natuur, bodem, ecologie en CO₂-uitstoot door het toenemend toerisme in dit plan is niet geadresseerd. Een project om een certificaat aan te vragen en het toerisme snel te verduurzamen helpt veel doelen van de gemeente te realiseren. Dit kan door het Nederlandse Global Sustainable Tourism Council ontwikkelde "Green Destination Certificering". Gemeenten als Nijmegen, Berg en Dal en verschillende Waddeneilanden hebben dit keurmerk al geïmplementeerd. (<https://greendestinations.org/programs-and-services/awards-certification/>).
- Het is raadzaam het opwekken van energie door wind in oriënterende zin op de agenda te houden.
- De kringlooplandbouw mag niet ontbreken als thema in relatie tot het behalen van de milieu- en stikstofdoelen, het herstelplan biodiversiteit, water- en bodemkwaliteit en het agrarisch natuurbeheer als uitvoering van het Gemeenschappelijk LandbouwBeleid (GLB). Op dit moment neemt de gemeente deel aan de uitwerking van gebiedsgerichte plannen onder leiding van de Provincie Utrecht en in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Voor het behalen van de klimaatdoelen is een integrale circulaire aanpak van het gebiedsplan ten zeerste van belang. De inzet van de boeren is hard nodig om tot een schonere vorm van landbouw te komen.
- Bij het thema mobiliteit en logistiek stelt de Duurzaamheidsraad vast dat er (te)veel nadruk ligt op de auto en te weinig op de bakfiets, E-fiets en andere modaliteiten zoals de scooter en de diverse variëteiten in vervoer voor/door minder validen. De toenemende elektrificatie en diversiteit aan vervoermiddelen vraagt om variatie aan passende laadpunten en locaties in winkel- en recreatiegebieden. Het Gemeentelijk VerVoersPlan (GVVP) richt zich nu erg weinig op logistiek, dit is een gemiste kans. Overige duurzaamheidsaspecten (instellen milieuzones, ontmoedigen vrachtverkeer door de dorpen) zullen bij de uitwerking van de herziening van het (GVVP) moeten worden meegenomen.

Integrale aanpak die aansluit bij alle visies en plannen

- Een integrale aanpak voor de periode 2023-2030 is vereist, anders worden de doelen en resultaten in onvoldoende mate bereikt. Hoe en wat te doen kan op basis van de duurzaamheidsfoto (optelsom datamonitoring) van het duurzaamheidsprogramma Utrechtse Heuvelrug 2017-2022. Tevens is het raadzaam om de aanpak aan te laten sluiten bij de Omgevingsvisie Utrechtse Heuvelrug; een visie op de fysieke inrichting voor 2040 en het document Groen en Duurzaam Doen: van raadsbrede afspraken naar een uitvoeringsprogramma 2023-2026.
- Zorg dat de doelen en beoogde resultaten van het programmaplan terugkomen in omgevingsprogramma's, plan en normen en vergunningskaders. Dit vereist de actieve implementatie van de Omgevingswet die 1 januari 2024 van kracht wordt.
- Organiseer dat de klimaatdoelen ook verwerkt worden bij de integrale gebiedsplannen i.o. die voortkomen uit het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Met een optelsom van beleidsagenda's op diverse niveaus.
Lokaal, regionaal, provinciaal en nationaal⁴ is de noodzaak ontstaan om integraal te werken en de ketengerichte samenwerking leidend te laten zijn. De aansturing is in handen van de Provincie Utrecht.

⁴ Zoals de [agenda natuurinclusief bouwen](#), het [Klimaatakkoord](#), het Programma [Samen bouwen aan een Mooi Nederland](#), het [Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030](#), Programma Versnelling Verduurzaming Gebouwde Omgeving (BZK), Convenant Duurzaam Bouwen Provincie Utrecht en bijbehorende uitvoeringsprogramma's.

- Stem de thema's uit het raadsbrede programma 2023-2026 en de overstijgende thema's (financiën en duurzame groei) af met de thema's uit het programmaplan (wonen, duurzame opwek, verkeer en vervoer. Bedrijven en organisaties als doelgroep en circulaire economie als koersbepalende richting).

Bijlage:

Websites, rapporten en aandachtspunten van de Duurzaamheidsraad bij het programmaplan

- Feitelijke informatie over landbouw, natuur en voedsel staat sinds kort op een portaal: De Staat van Landbouw, Natuur en Voedsel (**www.staatvanlandbouwnatuurenvoedsel.nl**) De website ontsluit kerncijfers over onderwerpen als stikstof, handel of weidevogels en maakt die inzichtelijk voor wetenschappers, politici en beleidsmedewerkers. De data zijn bijeengebracht, geharmoniseerd en gevalideerd. Ook wordt de gebruiker verwezen naar andere plekken waar betrouwbare informatie is te vinden.
- www.agendanatuurinclusief.nl van het Ministerie van LNV adviseert op 9 domeinen, waaronder de gebouwde omgeving, de inzet van natuurinclusiviteit.
- Ontwerpen in gebiedsontwikkeling; ontwerp onderzoek als strategisch instrument. Delft, Leerstoel Gebiedsontwikkeling 2023. www.stichtingkennisgebiedsontwikkeling.nl; www.gebiedsontwikkeling.nu
- Methodieken om de omgeving van een monument te definiëren. Gemeenten moeten in hun omgevingsvisie hun erfgoed beschrijven en waarderen en de consequenties daarvan moeten doorwerken in het omgevingsplan en de verordeningen. www.geldersgenootschap.nl

Met vriendelijke groet,

Duurzaamheidsraad Utrechtse Heuvelrug